

VJERSKI ODGOJ DJECE IZ »MJEŠOVITIH ŽENIDBI«

Prof. dr. Karlo Nola

Prije dvadesetak godina dogodio se je u Splitu u župnoj crkvi Gospe od Zdravlja ovaj slučaj:

Došli su k župniku zaručnici s rodbinom zaručnice da bi se dogovorili o vjenčanju.

Mladić je bio pravoslavne vjere, a djevojka katolikinja, od pobožne obitelji. Mladić se nije želio vjenčati u Katoličkoj Crkvi, a djevojka i sva rodbina tražili su to pošto-poto. Napokon se i mladić dao nagovoriti da se vjenčaju u crkvi. I došli su k župniku.

Župnik među ostalim došao i na »kauciju« — jamstvo sa strane nekatoličke stranke da će dati slobodu svojoj budućoj ženi da ispovijeda svoju katoličku vjeru i da će pustiti ženi da svu djecu krsti i odgaja u katoličkoj vjeri.

Na prvi upit, da li će ženi dozvoliti slobodu vjere, mladić je odgovorio: vrlo rado. Na upit pak da li će dozvoliti da žena svu djecu krsti i odgaja u katoličkoj vjeri, mladić se zamislio i uozbiljio. Onda iza toga vrlo odlučno odgovori: »Nipošto, nikada neću dozvoliti da moja djeca ne budu Srbi i vjere kao i ja!« Nato će mu župnik: »Čestitam Vam da ste tako odlučni u svojoj vjeri, ali ovim je naš razgovor završen!« I rastali su se.

Što je kasnije bilo od tih zaručnika, ne znam sigurno, ali čini mi se da su se vjenčali samo civilnim vjenčanjem. Ovo je bilo onda i župnik je dobro postupio, ali danas, poslije motuproprija »Matrimonia mixta« Pavla VI. od 31. III. 1970, to bi pitanje moglo bolje završiti.

Da poučim naše svećenike kako bi se to sve dalo lijepo izvesti, odlučio sam napisati ovaj članak. Tim više što nisam zapazio da je to kod nas netko dublje protumačio, iako je pismo izišlo prije više od godinu dana. Međutim, svi su »Vjesnici biskupija«, ili u cjelini ili u glavnim točkama, donijeli to Papino pismo. Ne treba da ga donosim u cjelini, nego u najnužnijim izrazima.

Cijelo ćemo pitanje proučiti i razjasniti kazuističkim načinom tako da postavimo nekoliko pitanja i da na njih odgovorimo.

1. Koji je zakon vrijedio do sada u odgoju djece iz mješovitih ženidbi?

2. Iz kojih je načela to proizlazilo?

3. Koja su nova načela u pitanju odgoja djece u »mješovitim ženidbama«?

4. Koji je zakon danas izveden iz gornjih načela?

5. Što ako nekatolička stranka ne privoli na katolički odgoj sve djece?

6. Ad casum.

Ad 1. Do sada je za praksu vrijedio kanon 1061, čiji bi sadržaj bio ovaj: »Crkva od ove zabrane mješovite ženidbe ne oprašta, nego: 1. ako to traže opravdani i važni razlozi, 2. ako nekatolička stranka daje jamstvo da će od katoličke stranke odstraniti pogibao otpada, a obje stranke da će *sva djeca* biti katolički krštena i odgojena, 3. ako postoji moralna sigurnost da će se ta jamstva ispuniti.

Jamstvo se ima dati pismeno.«¹

Nadalje, po uputama Sv. oficija od 14. I. 1932. to jamstvo imalo je biti tako uređeno da bi vrijedilo i usprkos protivnom civilnom zakonu.²

Jasno je da bi i nekatolička stranka morala dati pismenu obvezu da će *sva djeca* biti katolički krštena i odgojena, pače i da postoji moralna sigurnost da će to biti i izvršeno.

Budući da mladenac u našem slučaju nije htio dati jamstvo za odgoj sve djece, ženidba nije mogla biti sklopljena. A budući da nije bilo nikakve ozbiljne vjerojatnosti da bi to bilo izvršeno kada bi zaručnik samo jezikom pristao, župnik je ispravno postupio što je prekinuo svaki daljnji razgovor.

Ad. 2. Crkva je onda, kao i danas, smatrala da je samo ona nositeljica cijele istine Evanđelja, a druge kršćanske zajednice bile su joj heretičke i shizmatičke, od kojih je na neki način trebalo bježati propter periculum perversionis.

I ovo mišljenje, da je samo Katolička Crkva nositeljica cijele istine Evanđelja, smatralo se je sigurnom naukom Crkve. Zbog toga su katolički teolozi mislili da je jure divino zabranjeno da ni jedna katolička osoba ne smije nipošto rađati djecu koja neće biti katolička.

Tako je Crkva i postupala. Sjećam se, bilo je to davno, ali ne znam kada, zadnji bugarski kralj pravoslavac (Boris?) imao se vjenčati s talijanskom princezom katolikinjom. I od njega je Rim tražio jamstvo da će *sva djeca* biti katolička. I on je jamstvo dao. I vjenčali su se, čini mi se, u Asizu. Kasnije je bugarski kralj prvog sina krstio u pravoslavnoj vjeri. I takoličko novinstvo je izvještavalo da je kralj prevario Sv. Stolicu.

Oni su se vjenčali najprije u katoličkoj crkvi u Italiji, pa onda u pravoslavnoj u Sofiji. Manje upućeni su prigovarali kako su kralju dopuštena dva vjenčanja. Ispostavilo se ipak da u Sofiji nije bilo pravo vjersko vjenčanje, nego samo izvršenje civilnoga akta vjenčanja, koje

¹ CRNICA: *Priručnik kanonskoga prava*, Zagreb 1945, br. 675.

² NOLDIN — III — br. 559.

je po državnome zakonu bilo u Bugarskoj obvezatno. A to se u smislu kan. 1063 § 3 sa strane Katoličke Crkve moglo tolerirati.

Jednako se sjećam da Katolička Cvrkva nije odobrila vjenčanje jednoj mađarskoj princezi katolikinji s albanskim kraljem Ahmedom Zogom jer ovaj nije htio dati kaucije da će sva djeca biti katolička. Smatralo se da je to zabranjeno jure divino, od čega Crkva nije mogla a ni htjela dispenzirati. Inače bi dispenzirala barem za kraljeve.

Ovo potvrđuje i sam kan. 1060. koji kaže: »Ako bi bila pogibelj otpada (perversionis periculum) i bračnoga druga i djeteta, brak je zabranjen po samome Božjem zakonu.«

Ad 3. Tri su stvari koje su djelovale na Crkvu da ublaži svoju strogost kod odgoja ovakve djece.

a) Sam motuproprio jedan razlog izriče ovako: »Quoniam vero jus est homini a natura datum inire matrimonium prolemque procreare« (sama narav daje čovjeku pravo da se ženi i da rađa djecu).

Do sada se nije puno pazilo na ovo čovjekovo pravo; on ima naravno pravo da uzme za ženu onu koja mu se sviđa kao žena i da rađa djecu koja će biti njegova i njezina. Ovo naravno pravo daje čovjeku pravo da tako lagano ne primi protivne zapovijedi Crkve, ako one nisu sigurno naravnoga i božanskoga prava.

Iza toga slijedi isto Papino pismo: »Crkva u svojim zakonima nastoji da tako stvari uredi da se s jedne strane vjerno obdržavaju propisi božanskoga prava, a s druge strane da se osigura spomenuto pravo sklapanja ženidbe.«

b) Drugi je razlog u Papinu pismu samo spomenut: »Određujemo i odlučujemo prema mišljenju izraženu u dekretu II. vatikaskog sabora 'Unitatis reintegratio' i deklaraciji 'Dignitatis humanae'.³

Unitatis reintegratio radi o ekumenizmu među svim kršćanima. Do sada je Crkva te kršćane nazivala hereticima i shizmaticima (kan. 1060), a sada ih zove samo »non catholici«.

Sve te druge kršćanske zajednice imaju sakramenat krštenja kao i mi, a pravoslavne imaju sve sakramente kao i mi, pa Dekret kaže da te zajednice »et si non catholici, in Christum credunt et baptismum rite receperunt, in quadam cum Ecclesia catholica communione, etsi non perfecta constituuntur«.

A taj ekumenizam baš radi da sastavi razdvojenu braću (»unitatis reintegratio«) pa valja uložiti sve sile da se među nama uklone sve razlike koje nisu de jure divino. Radi toga i samo Papino pismo priznaje da ima slučajeve gdje bi i ove mješovite ženidbe bile poželjne u svrhu ekumenizma. A to je izraženo u Papinu pismu riječima »quibusdam exceptis casibus«.

³ Latinski tekst glasi: Hacc Vaticana Synodus declarat personam humanam ius habere ad libertatem religiosam. Huiusmodi libertas in eo consistit, quod omnes homines debent immunes esse a coercitione ex parte sive singulorum sive coetuum socialium et cuiusvis potestatis humanae, et ita quidem ut in re religiosa neque aliquis cogatur ad agendum contra suam conscientiam neque impediatur, quominus iuxta suam conscientiam agat privatim et publice, vel solus vel aliis consociatus, intra debitos limites. (*Dignitatis humanae* br. 1045).

c) Treći, valjda i najjači razlog, nalazi se u deklaraciji »Dignitatis humanae«. Glavni smisao te deklaracije bio bi ovaj: Čovjek ima pravo a i dužnost da slijedi glas svoje savjesti koja mu diktira da je nešto dobro, makar to i ne bilo objective dobro, samo ako svojom krivnjom nije došao do takve subjektivne krive savjesti.

Poznato je kako je velika borba bila na II. vat. saboru između mišljenja da sve savjesti moraju objective misliti kao što Katolička Crkva misli i da moraju nastojati da i svoje subjektivno mišljenje slože s mišljenjem Katoličke Crkve. Drugo je mišljenje bilo da čovjek kao čovjek mora vazda slijediti glas svoje savjesti dok sam, bez ičije prisile, ne bude o protivnome uvjeren. I nitko se ne smije siliti pa ni moralno da drugačije misli, jer bi on time vrijeđao svoju savjest i Boga. Ne smijemo siliti pravoslavca da svu djecu krsti u Katoličkoj Crkvi da bi udovoljio ženi kad njemu njegova savjest diktira da i on svu svoju djecu mora odgojiti u pravoslavnoj vjeri.

Napokon je Sabor, poslije duga raspravljanja, usvojio velikom većinom glasova drugo mišljenje. I ovo je danas *norma morum*.⁴

Ad 4. U smislu gornjih načela papa Pavao VI. izdao je svoje pismo. Prilično obilati uvod prikazuje sav teološki i filozofski problem ovoga teškog pitanja. Kao izvadak iz tih refleksija donosi Papa u 17 točaka današnju nauku Crkve u pitanju mješovitih ženidbi.

Najvažnije su norme pod brojem 4 i 5, koje donosimo u prijevodu:

4. Za dobivanje dispense potrebno je da katolička stranka izjavi da je spremna udaljiti od sebe opasnost da izgubi vjeru. Osim toga strogo je obvezana pružiti iskreno obećanja da će učiniti sve što je u njenoj moći kako bi sva djeca bila krštena i odgojena u Katoličkoj Crkvi.

5. Nekatolička stranka treba biti obaviještena o izjavi i obećanju koje veže katoličku stranku u savjesti.

Navest ćemo iz uvoda još dva stavka koja upotpunjuju normu iz brojeva 4 i 5: »Osim spomenutoga u mješovitoj ženidbi katolička stranka dužna je ne samo da ostane u vjeri nego i, koliko se to može (quantum fieri potest), nastojati da se djeca (proles) krste i u istoj vjeri odgoje.« »Oba bračna druga obvezana su na odgoj djece. Oni to moraju poznavati, kao i sve obveze ovisne o tome odgoju.«

U ovim dvjema normama izražene su tzv. kaucije (jamstva) u sadašnjim »mješovitim ženidbama«.

Ad 5. Katolička stranka je obvezana, kao i do sada, da sačuva pošto-poto svoju vjeru i da »koliko je moguće« odgoji djecu u katoličkoj vjeri.

Prvi dio jest apsolutne vrijednosti, a odgoj djece jest uvjetovan mogućnošću raznih prilika i okolnosti.

Švicarski episkopat u svojim uputama piše: »Katolička se stranka obvezuje da će poštivati vjersko uvjerenje druge stranke i dati potpunu

⁴ ROSSI: *Ricerche — sui »Matrimonii mixti»* u Ministero Pastorale, Torino 1971, ožujak, str. 150.

slobodu da živi po svojoj vjeri i da je ispovijeda, jer i druga (nekatolička stranka) mora ostati vjerna vjeri koju smatra istinitom.«⁵

Isti Rossi nastavlja dalje: »Ista načela imaju se primijeniti i kod teškoga problema odgoja djece, koji prvotno ima biti »kršćanski« prije negoli »katolički« ili »protestantski«. Kako ipak treba djecu krstiti u jednoj vjeri, potreban će biti razgovor i sporazum među roditeljima.« Jednako Rossi piše nadalje: »Ispravno to tumači prof. Marcheselli: Budući da su oba bračna druga jednako odgovorni za vjerski odgoj svoje djece, ta teškoća može biti nadvladana samo ako oba druga gledaju na Krista i ako steknu svijest da onaj koji popusti da mu se dijete odgoji u drugoj vjeri neće to smatrati nijekanjem svoje vjere, nego slobodnim i ekumenskim činom za zajedničko dobro obitelji.«⁶

Iza toga završava Rossi: »Malo vrijedi naše govorenje protiv divorcija ako ne pazimo da sačuvamo mir i jedinstvo mješovitih ženidbi zbog zadovoljstva da vidimo da smo još kojega člana dali svojoj vjerskoj zajednici.«⁷

Promišljajući sve ovo dolazim do mišljenja:

1. Katolička stranka ne smije nipošto biti indiferentna, i to sub gravi, na katolički odgoj svoje djece, niti išta vrijedi opravdanje: muškarac ima prednost u pitanju vjere djece. To bi u malome bila jedna: cuius regio, illius et religio. Barem smo došli dotle da muž i žena imaju u tome jednako pravo!

2. Katolička stranka ima pravo i dužnost da traži svu djecu za sebe, jer to od nje traži svijest o istinitosti njezine katoličke vjere.

Ako bi se muž usprotivio, jer da i on ima u tome pravo, onda ima nastati među njima razgovor i dogovor. Mislim da će se u većini slučajeva složiti barem da muška djeca pripadaju ocu, a ženska majci. I ženidba bi se sigurno mogla obaviti uz ovakav dogovor.

3. Ako nekatolička stranka traži svu djecu za sebe, katolička stranka neka se opire koliko može, pače i pozivajući se na civilni zakon.

Ako nekatolička stranka traži posve uporno svu djecu sebi, katolička stranka, ako ima snage, neka odstupi od vjenčanja s nekatoličkom strankom.

Ako li nema za to snage, mislim da može pristupiti vjenčanju jer je izvršila klauzulu »si fieri potest«. A katolička stranka nastojat će, ako već ne mogu krstiti djecu u katoličkoj vjeri, da ih barem odgoji, ukoliko to može.

Ovo se još radije može tolerirati ako bračni drugovi žive u mjestu gdje živi samo nekatolički živalj i gdje nema ni katoličke crkve, a još više ako je pobožnost i vjera katoličke stranke manja negoli vjera nekatoličke stranke.

Evo, ovo bi bilo rješenje gordijskog čvora: kaucije u mješovitim ženidbama po starome pravu, što je zadavalo toliko muke i smetnja u savjesti.

⁵ ROSSI, nav. mj. str. 147.

⁶ ROSSI, nav. mj. str. 145.

⁷ ROSSI, nav. mj. str. 150.

Taj čvor riješio je mač Pavla VI. s tri male riječi: si fieri potest.

De facto, iako ne još in forma, svršile su sve poteškoće kaucija u mješovitim ženidbama, jer, konačno, biskup ima vlast da dispensira od mješovite vjere pa i od disparitas cultus, pače i od kanonske forme, kako smo vidjeli u slučaju: Kanonska forma u mješovitim ženidbama.

Ad 6. Kad je već nekatolička stranka bila voljna da sklopi brak u Katoličkoj Crkvi, onda danas pitanje odgoja djece ne bi pravilo ozbiljnu smetnju da se i vjenčanje obavi na mir i zadovoljstvo jedne i druge stranke pa i rodbine.

SUMMARIUM: Educatio religiosa prolis a matrimonio mixto ortae non unum acutum problema offert. Concilium Vaticanum II vere libertati religiosae consulit, et haec immunitatem a coercitione in societate civili respicit, tamen integra manet traditionalis doctrina catholica de morali hominum ac societatis officio erga veram religionem et unicam Christi Ecclesiam (DH n. 1). Quomodo haec duo concilianda sunt in problemate educationis prolis e matrimonio mixto? Nova principia e Motu proprio Pauli VI »Matrimonia mixta« eruuntur, quorum luce ante omnia catholicae parti imponitur ne indifferens maneat ad catholicam quod respicit educationem prolis. Quaestione forsitan exorta, saltem proles sexus partis catholicae catholice etiam educetur, at parte acatholica urgente totius prolis non-catholicam educationem, restant verba »si fieri potest«. Si his verbis responsabilitati partis catholicae tribuitur locus, haec media adhibeat omnia quae ut religioni catholicae fiat satis offeruntur, recursu ad civilem legem non neglecto.